

^ Carlos Puigdemont net voor zijn vlucht naar België in 2017. [Wikimedia Commons]

BIJDRAGE

WINFRIED DOLDERER

EEN ALTERNATIEVE EUROPA-KAART. VLAAMS NATIONALISME EN DE INTERNATIONALE DER MINDERHEDEN

Het was in ronkende bewoordingen dat de president in ballingschap de historische grootheid van Vlaanderen in de verf zette. *“Digamos”, aldus Carles Puigdemont die zich voor de gelegenheid van het Castiliaans bediende, “que la solidaridad del pueblo flamenco, el compromiso del N-VA, de gente como Bart de Wever, van a entrar también en la historia de Cataluña. Porque no se puede explicar esta parte de la historia de Cataluña sin este papel que está teniendo Flandes”.*¹

De voormalige Catalaanse regeringsleider deed deze uitspraak in november 2018 op de Antwerpse boekenbeurs waar hij samen met de N-VA-voorzitter en burgemeester van de Sinjorenstad een boek had voorgesteld over de ‘crisis’ in zijn land. Puigdemont had toen al ruim een jaar genoten van Vlaamse solidariteit sinds hij na de mislukte poging om door een omstreden referendum de onafhankelijkheid van Catalonië af te dwingen, de wijk had moeten nemen en door de N-VA-leider met de sindsdien gevleugelde woorden was begroet: *“Puigdemont is een vriend en die zijn bij mij altijd welkom”.*²

— 1 Gazet van Antwerpen, 11 november 2018 (www.gva.be/cnt/dmf20181111): *“Laten we zeggen dat de solidariteit van het Vlaamse volk, het engagement van de N-VA, van mensen als Bart de Wever, ook de geschiedenis van Catalonië zullen ingaan. Omdat men dit gedeelte van de geschiedenis van Catalonië niet kan uitleggen zonder deze rol die Vlaanderen tegenwoordig speelt.”*

2 Het Laatste Nieuws, 31 oktober 2017 (www.hln.be/nieuws/binnenland/de-wever-puigdemont...).

De politieke vriendschap van dit Vlaams-Catalaanse tweespan wortelde in een traditie die aan Vlaamse kant terugging tot diep in de 19de eeuw. De welwillende belangstelling voor nationale minderheden en ontvoogdingsbewegingen buiten de eigen grenzen loopt als een rode draad doorheen de geschiedenis van het flamingantisme. Niet het minst was zij aanwezig in het Vlaams-nationale gedachtengoed van na de Tweede Wereldoorlog. De felle kritiek die Bart De Wever naar aanleiding van de zaak-Puigdemont op gebreken van het rechtsstelsel in Spanje spuide, klonk als een rechtstreekse echo van soortgelijke uitspraken van VU-kopstukken uit de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw. Het volgende artikel doet dit verhaal uit de doeken.³

Waar beginnen? Misschien met een vraag die alleen op het eerste gezicht vreemd zou kunnen aandoen: wat was voor de vroege flaminganten de reden om zich toe te leggen op de beoefening van het 'Vlaams'? Dit was voor hen allesbehalve vanzelfsprekend. De vader van Hendrik Conscience, om een voorbeeld te noemen, was een Fransman uit Besançon; Conscience had *De Leeuw van Vlaanderen* wellicht even gemakkelijk en misschien met nog meer commercieel succes in het Frans kunnen schrijven.

Dat hij dat niet deed, moet dus een bewuste keuze geweest zijn. Een keuze die kennelijk de overtuiging weerspiegelde, dat een taal niet alleen een instrumentele waarde als communicatiemiddel bezat, maar tegelijk en misschien meer nog een symbolische waarde als het medium bij uitstek van collectieve identiteit.⁴ Een taal 'uitmoorden' stond dus als het ware gelijk aan het uitmoorden van een volk. Bestuurlijke efficiëntie of een ideologie van nationale eenheid aangrijpen om te snoeien in de zogezegd levendige verscheidenheid van bestaande talen, was een vergrijp tegen de natuur en bijgevoel tegen de vrijheid.

We vinden deze gedachte in een in 1859 verschenen bijdrage in het lerarentijdschrift *De Toekomst* over de Volkstalen in Frankryk⁵; genoemd werden Vlaams, Bretoens, Duits, Catalaans en Provençaals: "*Frankryk wil één zyn, van natuer is het dit niet. Daerom wil het de natuer bedwingen en zyne onderdanen (...) kneden en vervormen. Eeuwenlang heeft Frankryk zyn hatelyk stelsel doorgedreven.*" Zij het volgens de auteur van het opstel met tot dan toe ontgoochelend succes. Overal stonden de regionale talen nog in volle bloei; zelfs Napoleon III had zich genoodzaakt gezien de tekst van een toespraak die hij in Caen had gehouden, naderhand op 200 exemplaren ook in het Bretoens te laten

3 Een Duitse versie van dit opstel is verschenen in *Nachbarsprache Niederländisch*, jg. 33, 2018, pp. 83-96.

4 Dit idee is reeds terug te vinden in wat we als het ware het oer-handvest kunnen noemen van het flamingantisme, zijnde J.B. Verlooy, *Verhandeling op d'onacht der moederlyke tael in de Nederlanden*, Maastricht, 1788, pp. 59-60: "Voor het vaderlanderschap eener natie is zeer dienstig zooveel eygen en bezonder te hebben als mogelyk is. Want waer't dat de gantsche wereld overal dezelve tael, staet, zeden, wetten, godsdienst, kleedsels, plegten en gebruyken had, men kende geen vaderlanderschap. (...) Waerom werken wy dan een zoo bekwamen band van vaderlanderschap, de moederlyke tael, te bannen?"

5 *De Toekomst*, II, 1859, pp. 259-265.

verspreiden. De bewoners van de Languedoc plachten nog steeds te zeggen dat ze “naar Frankrijk reizen” wanneer ze de Loire overstaken. Het verzet tegen “die geestendwingelandy” was alomtegenwoordig.

De ‘dwingeland’ in dit verhaal is een Franse overheid die gewone mensen een ‘volksvreemde’, een ‘staatstaal’ met andere woorden, wil opleggen. Reeds in een betrekkelijk vroege periode van de Vlaamse beweging vinden we dus het denkbeeld terug – dat met name in het Vlaams-nationale discours na de Tweede Wereldoorlog opgeld deed – van een tegenstelling tussen een ontvoogdend ‘volksnationalisme’⁶ en een verdrukkend, met het Belgische politieke systeem vereenzelvigd ‘staatsnationalisme’. Het was dit idee en bijgevolg een gevoel van verbondenheid met ‘volksnationale’ strevingen van alle slag, waaruit in flamingantische kringen een op verschillende tijdstippen steeds opnieuw opborrelende belangstelling groeide voor nationaliteitenkwesities buiten de eigen grenzen.

Sedert de jaren zestig van de 20ste eeuw maakte West-Europa een heropleving mee van etnisch-cultureel getinte bewegingen die zich schrap zetten tegen gevestigde natiestaten. In Baskenland zag in 1959 in de bloeitijd van het Franco-bewind de ETA (Euzkadi Ta Askatasuna – “Baskenland en Vrijheid”) het licht die twee jaar later een eerste aanslag pleegde op een trein met franquistische oudstrijders van de Spaanse burgeroorlog.⁷ In Noord-Ierland hervatte het Provisional IRA sedert 1969 de gewapende strijd.

Ook in enkele randgebieden van Frankrijk deed zich een militant regionaal autonomisme gelden. Een Front pour la Libération de la Bretagne – ook Front de Libération de la Bretagne of Armée Républicaine Bretonne – pleegde in de jaren zestig en zeventig bomaanslagen op zogenaamde symbolen van de Franse heerschappij. Als politieke vleugel van het Bretoense autonomisme trad sinds 1964 de Union Démocratique Bretonne (UDB) op.⁸ Op Corsica kreeg het Franse gezag in dezelfde tijd eveneens af te rekenen met een gewapend Front de Libération Nationale; in augustus 1975 kwam

_____ 6 Cf. Werkgroep De Witte Kaproenen, *Het kolonialisme in Vlaanderen. Pleidooi voor een sociale revolutie* (= Galgeboekje 30), Brugge-Antwerpen, 1969, pp. 109-111: “Alle vormen van staatsnationalisme ontkennen het zelfbeschikkingsrecht van de volkeren en evolueren vroeger of later tot diktatuur van de staat.” Daarentegen was het “volksnationalisme (...) de ontkenning van het staatsnationalisme: op zich geen ideologie, maar een toestand van verzet”. Het einddoel was een “gekoördineerde vrijheidsstrijd van alle onderdrukte volken en klassen in gans West-Europa”. Een meer actueel voorbeeld biedt de webstek van de in een Koerdisch gezin geboren Vlaams-nationale politica Zuhaldemir (www.zuhaldemir.be) die naar haar biografische achtergrond verwijst om haar affiniteit “met het volksnationalisme van de Vlaamse beweging” te staven.

7 C. Dutoit, *De Basken en hun strijd* (= *Aktueel* 10), Brussel, 1984, p. 7.

8 J. Blaschke, *Handbuch der westeuropäischen Regionalbewegungen*, Frankfurt, 1980, pp. 57-69; R. Elkar (uitg.), *Europas unruhige Regionen. Geschichtsbewußtsein und europäische Regionalismen*, Stuttgart, 1981, pp. 127-137.

< Het kolonialisme in Vlaanderen uitgegeven door de Werkgroep De Witte Kaproenen verscheen in 1969. [ADV N, VB 763]

het daar tot een bloedige schietpartij met ordedrijdkrachten toen Corsicaanse nationalistena een wijnmakerij in Almeria bezetten.⁹

Wat het merendeel van deze nieuwe regionalistische bewegingen onderscheidde, was een uitgesproken linkse, sociaal-revolutionaire signatuur. Een merkteken dat een organisatie zoals de Occitaanse Volem Viure al Pais ("wij willen in eigen land leven") zelfs uitdrukkelijk in haar vaandel had geschreven door zich moviment socialista autonomista occitan te noemen. Terwijl de regionalistische bewegingen van de tussenoorlogse periode nog van overwegend rechts alloo waren en in sommige gevallen zoals in Bretagne en in Frans-Vlaanderen zelfs met de nationaal-socialistische bezetters hadden gecolaboreerd, definieerden de nieuwe 'volksnationalisten' het 'volk' dat zij op het oog hadden, in de trant van een marxistische klassenanalyse als de arbeiders en boeren, de 'onderdrukten', van een perifeer gewest.

Dit verschijnsel valt te verklaren tegen de globale achtergrond van de dekolonisatie gedurende de jaren vijftig en zestig, een proces dat met name in de Franse maatschappij diepe en pijnlijke sporen achterliet. Na de Tweede Wereldoorlog voerde het Franse leger tot begin de jaren zestig haast onafgebroken koloniale oorlogen eerst in Indochina, later in Algerije. Vooral dit laatste conflict lag gezien de in 130 jaar gegroeide verstremgeling tussen moederland en overzeese departementen zeer gevoelig. Nog anderhalf decennium na de onafhankelijkheid, had de Occitaanse regionalismetheoreticus Robert Lafont kennelijk het Algerijnse voorbeeld op het oog toen hij de heropleving van autonomistische bewegingen in Frankrijk zelf met de woorden omschreef: "*La décolonisation franchit la Méditerranée*".¹⁰

⁹ R. Lafont, *Autonomie. De la région à l'autogestion*, s.l., 1976, p. 9.

¹⁰ R. Lafont, *Autonomie [...]*, p. 13.

Auteurs zoals Lafont formuleerden het paradigma van een “inwendig kolonialisme” (“colonialisme intérieur”) waarbij de verhouding op nationaal vlak tussen het politiek-economische centrum en perifere regio’s werd beschreven als weerspiegeling van de globale relatie van Europese metropolen met hun overzeese gebieden. Ook in het kader van de Europese natiestaat, aldus de redenering, had de heerschappij van de metropool ongelijke economische betrekkingen tot gevolg waarbij de periferie was herleid tot de functie van wingewest door de uitbuiting van natuurlijke rijkdommen en niet in het laatst toeristische dienstverlening. De ontplooiing van het streekeigen economische potentieel was daardoor in aanzienlijke mate beknot met als gevolg de-industrialisatie en werkloosheid. De koloniale actor in dit model was voor Lafont de ‘alliantie’ tussen het kapitalisme en de centralistische staat wat hem deed besluiten: “*Nous croyons illusoire une autonomie qui ne serait pas de contenu socialiste*”.¹¹

Een periode van heropleving waren de jaren zestig ook voor het Vlaams nationalisme¹² dat beladen met het odium van de collaboratie uit de oorlog was gekomen en nog lange tijd behept bleef met daaruit voortvloeiende slachtoffer-complexen en wrokgevoelens. Nu deed zich een proces van ideologische modernisering gelden dat althans in delen van het Vlaams-nationale kamp zijn beslag kreeg en waar ook impulsen uit de internationale omgeving bij te pas kwamen. Het optreden van politieke organisaties in Europa die zichzelf voordeden als nationale en sociale bevrijdingsbewegingen, leek de verenigbaarheid te bevestigen van een nationalistisch project met een op de leest van de democratische tijdsgeest geschoeid emancipatie-discours.

Ter linkerzijde ging het paradigma van het ‘inwendige kolonialisme’ er als zoete koek in. Getuige daarvan een in 1969 verschenen boekje waarvan de titel *Het kolonialisme in Vlaanderen een revolutionair programma behelsde*.¹³ “*Het Vlaamse volk bezit geen eigen rechtspersoonlijkheid noch nationale structuren*”, zo luidde hier de analyse. “*Officieel bestaat het niet eens. Het blijft ondergeschikt aan een vervreemde gecentraliseerde unitaire staat wiens feitelijke cultuur het Frans is. (...) Het Vlaamse volk bezit geen eigen bourgeoisie*.” Kolonialisme was de “*uitbuiting van heel het volk door de bourgeoisie van een ander volk*”, zo stelden de auteurs en beklemtoonden: “*Het Vlaams probleem is dus in wezen een koloniaal probleem, namelijk de sociaal-economische uitbuiting van de Vlaamse gemeenschap en de nationale onderdrukking die ermee gepaard gaat*.”¹⁴

11 R. Lafont, *Autonomie [...]*, p. 15.

12 Cf. o.a. W. Dolderer, *Abschied vom Nationalstaat. Die Jahre von 1950 bis 1970 als Transformationsperiode in der belgischen Geschichte*, in: *Zentrum für Niederlandstudien. Jahrbuch 24*, 2013, pp. 111-123.

13 Werkgroep De Witte Kaproenen, *Het kolonialisme in Vlaanderen [...]*, de volgende citaten op p. 14, p. 27 en p. 30.

14 Cf. de beschrijving van de sociaal-economische situatie van Vlaanderen als “neokoloniaal” in de *Interne Boterham*, het ledenblad van de links-nationalistische Werkgroep Arbeid, jg. 9, december 1982, nr. 6: “*Bedoeld wordt dat de Vlaamse elite, voornamelijk gegroepeerd in het VEV, geen echte bourgeoisie is omdat zij de produktiemiddelen in Vlaanderen wel beheert, maar niet bezit. De werkelijke economische macht is in handen van de multinationals*.”

Een toonbeeld van het ideologisch vernieuwend effect van transnationale contacten was de geschiedenis van de links-nationalistische Werkgroep Arbeid - Vlaamse Socialistische Beweging (VSB)¹⁵ die na een voorbereidende ontmoeting in juni 1972 in november van datzelfde jaar formeel het licht zag. De spraakmakende oprichters hadden een politiek verleden achter de rug in de uiterst rechtse vereniging Were Di.

Hun marxistisch geïnspireerde ommezwaai was uiteraard te wijten aan de tijdsgeest van de jaren na 1968, maar uitdrukkelijk ook aan de kennismaking, opgedaan naar aanleiding van verschillende uitstapjes naar Belfast, met de figuur van de Ierse nationaal-revolutionair, vakbondsleider, socialist en Lenin-bewonderaar James Conolly die als een van de militaire kopstukken van de Dublinse Paasopstand in 1916 door de Britten was terechtgesteld. Zo wensten ze hun eerste beginselverklaring begrepen te zien als een *“oproep om in Vlaanderen te streven naar wat ook de marxistische rebel James Conolly had bezielde: het samenballen van nationale en sociaal-revolutionaire dynamiek”*.

De welwillende belangstelling voor het ontvoogdingsstreven van zogezegd onderdrukte volkeren beperkte zich trouwens niet tot het milieu van randgroepen ter linkerzijde, maar deed zich eveneens gelden in ruimere kringen tot diep in het midden van het burgerlijke Vlaams-nationalisme. Dit blijkt onder meer uit een werkdocument van april 1976 waarin de Volksunie (VU) uit de doeken deed wat zij als de krachtlijnen van haar buitenlands beleid beschouwde.¹⁶ De auteurs kwamen op voor een *“verenigd Europa der volkeren”* waarvan de *“politieke eenheid op volkse en federale grondslag gebaseerd zal zijn”*. Zij eisten het protocol van de Verenigde Naties voor de mensenrechten aan te vullen met een soortgelijke verklaring ten bate van de *“rechten van de volksgemeenschappen en minderheden”* en onderstreepten: *“De VU is de enige politieke partij die in haar programma concrete voorstellen heeft om de rechten van de volkeren en de minderheden te vrijwaren”*.

Zij klaagden de *“blijvende verdrukkingstoestanden”* aan van *“de volkeren zonder staat als Basken, Catalanen, Koerden, Baltische volkeren en Armeniërs”* en verwezen naar eigen solidariteitsacties van het jongste verleden. Zo had de Volksunie in 1972 bij het bezoek van de Sovjet-Russische minister van Buitenlandse Zaken Andrej Gromyko in Brussel een manifestatie op touw gezet voor de vrijheid van Litouwen. In hetzelfde jaar waren de Vlaams-nationale volksvertegenwoordigers Willy Kuijpers en Mik Babylon opgepakt voor de Britse ambassade in Brussel toen zij betoogden tegen de slachtpartij op Bloody Sunday in het Noord-Ierse Derry.

Met Pasen 1976 had Kuijpers in Jerevan pamfletten verspreid in het Armeens tot dat ordestrijdkrachten aan deze actie een spoedig einde stelden. Niet anders was het Kuijpers een jaar voordien vergaan toen hij tijdens de laatste maanden van het

¹⁵ Voor het volgende *Arbeid*, nr. 43, juni 1977; nr. 44, september/oktober 1977.

¹⁶ *Volksunie. 4de dialoogdag*, Brugge, 25 april 1976.

^ Willy Kuijpers en Mik Babylon, 14 februari 1974. [ADV, VFA 10687/52]

Franco-bewind in Guernica deelnam aan een manifestatie naar aanleiding van Aberri Eguna, de Baskische nationale feestdag. En in 1974 was het Vlaamse kamerlid na een solidariteitsactie voor Baskische hongerstakers in de kathedraal van Bayonne uit Frankrijk gezet.

De auteurs van het VU-werkdocument herinnerden ook aan desbetreffende resoluties van het partijbestuur. Zoals in maart 1974 voor solidariteit met de hongerstaking in Frans-Baskenland en tegen de terechtstelling van de Catalaan Salvador Puig Antich in Spanje. In november 1974 tegen huiszoeken bij functionarissen van de Volksunie in het arrondissement Mechelen en ondervraging van de betrokkenen die blijkbaar verdacht waren van sympathieën met IRA en ETA. In april 1975 tegen de staat van beleg in Baskenland waarbij de "onderdrukking" van kleine volkeren "onaanvaardbaar" werd genoemd "zowel van democratisch als van Europees standpunt".

In juli 1975 had het VU-bestuur een beroep gedaan op de Belgische regering om de eis te steunen van Schotse en Welshe nationalisten voor een eigen vertegenwoordiging in de Europese instellingen - iets waar volgens de VU ook Vlaanderen boodschap aan

had. In september 1975 had de partij de doodsvonnisen gelaakt tegen twee ETA-militanten in Burgos en naar aanleiding van het geweld in Corsica eens te meer de noodzaak beklemtoond “*de vrije ontplooiing der kulturen en het zelfbeschikkingsrecht der volkeren binnen het nieuwe federale Europa*” te vrijwaren. Uit dit alles blijkt duidelijk de bedoeling Vlaams-nationalisme in te bedden in het kader van een moderne, op de mensenrechten gerichte beleidsaanpak.

Inderdaad tekende zich in de formule van het “*Europa der volkeren*” net zoals in het weefsel van transnationale contacten dat Vlaams-nationale organisaties in de jaren zeventig en tachtig knoopten, het ontwerp af van een alternatieve politieke geografie – van Friesland tot Sardinië, van Wales via Occitanië tot Catalonië.

Zo waren in oktober 1983 Vlaamse gasten aanwezig op het congres van de Union Démocratique Bretonne net zoals in april 1984. Een Vlaamse afvaardiging nam in juni 1985 deel aan een door de UDB georganiseerd “*feest van het Bretoense volk*”. Daar was onder meer een tentoonstelling te zien met de titel *Peuples en Lutte* waarvoor de Bretoense initiatiefnemers ook Vlaams-nationale affiches en pamfletten hadden aangevraagd. In augustus 1985 trokken Vlaamse deelnemers naar het Interkeltisch Festival in het Bretoense Lorient.¹⁷

In augustus 1983 vond een meerdaagse Occitaanse Zomervolkshogeschool plaats in het Zuidfranse Albi met gasten uit Vlaanderen, Catalonië en Bretagne; een verslag verscheen in het partijblad van de Volksunie, *Wij*.¹⁸ Vertegenwoordigers van radicaal-autonomistische organisaties uit verschillende Europese landen kwamen naar aanleiding van de Catalaanse nationale feestdag op 11 september 1983 bijeen in Barcelona. Aanwezig waren afvaardigingen van de Volksunie-Jongeren, het Occitaanse Volem Viure al País, de Bretoense UDB en de links-nationalistische Baskische Herri Batasuna. Het initiatief tot die ontmoeting was uitgegaan van een Onafhankelijkheidscommissie (Comisió Independentista), een aaneensluiting van alle radicale Catalaanse partijen en organisaties.¹⁹

In het tijdschrift *Seguem* van de jeugdorganisatie van de Katalaans-nationale Convergència i Unió (CiU) verscheen na afloop een bijdrage met de titel ‘Flandes – un país, una llengua’ (“Vlaanderen – een land, een taal”). Over de Volksunie lezen we hier: “*Nacionalista i federalista, aquest partit no defuig mai de solidaritzar-se amb les altres*

— 17 *Interne Boterham*, jg. 11, september 1983, nr. 9/1; *Interne Boterham*, jg. 1, maart 1984; *Interne Boterham*, mei 1985; cf. ook C. Dutoit, De nieuwe adem van de Bretoense beweging, in: *De Nieuwe*, 4 augustus 1983, p. 14.

18 *Interne Boterham*, jg. 11, augustus 1983, nr. 8; *Interne Boterham*, jg. 11, juni 1983; *Interne Boterham*, jg. 11, september 1983, nr. 9/3; Oksitaanse zomeruniversiteit in Albi, in: *Wij*, 1 september 1983.

19 *Interne Boterham*, jg. 11, augustus 1983, nr. 8; *Interne Boterham*, jg. 11, september 1983, nr. 9/1; *Interne Boterham*, jg. 11, september 1983, nr. 9/2.

*nacions sense estat, i espera que amb el suport de altres països oprimits es pugui crear un partit capaç de defensar a nivell europeu els drets fonamentals de cada nació.*²⁰ In een Vlaamse groet, uitgesproken in het Catalaans, was er sprake van een *“intercanvi dels diferents pobles sotmesos (...) perquè hom pugui un dia aconseguir una Europa dels pobles en front del centralisme i del capitalisme”*.²¹

Van bijzonder belang was traditioneel de band met Ierland en vooral Noord-Ierland waar actoren ter linkerkant van het Vlaams nationalisme over vele jaren heen contacten onderhielden met mantelorganisaties van het Official IRA. Zo reisde met kerstmis 1976 een Vlaamse afvaardiging naar Belfast waar onder meer de voorbereiding werd besproken van een tegenbezoek aan Vlaanderen van tien leden van het Irish Democratic Youth Movement in de zomer van het volgende jaar. In de lente van 1977 namen Vlaamse gasten in Belfast deel aan een optocht van het Official Republican Movement ter herdenking van de Ierse paasopstand in 1916. Bij die gelegenheid werd onder meer overeengekomen in Vlaanderen een plaat te verspreiden met de hymne van het Official IRA (*The Army of the People*); de opbrengst zou ten bate komen aan gedetineerde IRA-leden.²² Ten minste twee keer, in november 1983 evenals twee jaar later, namen Vlaamse gasten ook deel aan partijcongressen van de Iers-nationale Sinn Féin in Dublin.²³

Belangrijker, want van beduidend grotere politieke geladenheid ook voor de Belgische staat, waren in die jaren de contacten van Vlaamse nationalisten in Baskenland. Er waren in België geen Ierse politieke vluchtelingen, maar wel Baskische. Dat had nu en dan diplomatieke strubbelingen tot gevolg met Spanje dat na het einde van het Franco-bewind afstevende op toetreding tot de structuren van de westerse integratie en het in dit verband als hinderlijk en grievend aanvoelde dat Spaanse burgers in landen van de toenmalige Europese Gemeenschap als om politieke redenen asielgechtig waren erkend.

De Baskische kwestie kwam voor het eerst onder de aandacht van een breder Vlaams publiek tijdens de Spaanse burgeroorlog, zij het toen in een nogal omstreden context.²⁴ De alliantie van de Baskische beweging met de republikeinse linkerkant stuitte op onbegrip bij Vlaams-nationalisten die in de jaren dertig in overwegende

20 “Deze nationalistische en federalistische partij laat nooit na zich te solidariseren met andere naties zonder staat in de verwachting dat met de steun van andere onderdrukte landen een partij kan ontstaan die in staat is op Europees vlak de grondrechten van elke natie te verdedigen.”

21 “Een uitwisseling van de verschillende onderworpen volkeren (...) opdat men ooit een Europa der volkeren kan bereiken tegenover het centralisme en het kapitalisme.”

22 *Arbeid*, nr. 39, januari 1977; nr. 42, mei 1977.

23 *Interne Boterham*, jg. 11, september 1983, nr. 9/4; *Interne Boterham*, september 1985; C. Dutoit: “Het geweer in de ene hand, het stembiljet in de andere”. Het Sinn-Fein-kongres in Dublin, in: *De Nieuwe*, 13 november 1983; Sinn Féin wil louter militaire aanpak kwijt, in: *Wij*, 24 november 1983.

24 Voor het volgende: C. Dutoit, *De Basken en hun strijd [...]*, pp. 60-65.

meerderheid politiek en ideologisch deel uitmaakten van het fascistische kamp, en misnoegde evenzeer de behoudsgezinde Vlaamse katholieken.

“De partijbonzen van de katholieke Basken”, zo schreef in november 1936 het VNV-blad De Schelde, “hebben zich in hun partijpolitieken waanzin akkoord gesteld met de kommunisten om zoo, hopen zij, zelfbestuur te bekomen”. Niet minder scherp oordeelde De Standaard die de Basken in juli 1937 verweet aan te pappen met het “goddeloze communisme” en zodoende “de belangen van het katholieke geloof” te verraden. Een enkele genegen en begrijpende stem in het katholieke kamp weerklonk in 1938 in een brochure omtrent Het Baskisch probleem in Spanje. De auteur stelde: “Het Baskische volk in dezen strijd voor medeplichtig aan het communisme schelden, geeft blijk van onbegrip en kwade trouw.”

Dus was in het toenmalige Vlaanderen de solidariteit met de Basken in de eerste plaats een beslomming van de marginale linkerzijde. *Het Vlaamsche Nieuws*, orgaan van de in 1937 opgerichte en stevig Vlaams-nationaal getinte Vlaamsche Kommunistische Partij (VKP), wees er bijvoorbeeld op dat degenen die tegenwoordig de vrijheidswil van de Basken in het bloed trachtten te smoren, de erfenis vertegenwoordigden van de hertog van Alba en andere Spaanse dwingelanden die vier eeuwen voordien het Vlaamse volk hadden verknecht en getreiterd met de inquisitie²⁵: *“Dat Bilbao het Groeninghe van het internationale fascisme worde!”*

Na de Tweede Wereldoorlog nam voor het eerst in 1962 een parlamentslid van de Volksunie, Daniël Deconinck, deel aan een manifestatie naar aanleiding van de Baskische nationale feestdag Aberri Eguna in het Zuidwest-Franse Itxassou. Twee jaar later kwam de auteur en theoreticus van een marxistisch geïnspireerd Baskisch nationalisme Federico Krutwig, de ideologische gangmaker van de ETA, zich na zijn uitwijzing uit Frankrijk in Brussel vestigen. Hij vond hier aansluiting bij de Vlaamse Democraten²⁶, een linkse concurrent van de Volksunie die toen in de Belgische hoofdstad een kortstondig politiek bestaan beschoren was.²⁷ Een van de oprichters van de ETA, Julen Kerman Madariaga Agirre, kwam in 1966 als vluchteling terecht in het Brabantse Keerbergen waar hij werd opgevangen door een mantelorganisatie van de Volksunie, het Vlaams comité voor steun aan nationale minderheden.

— 25 Het associatieve verband tussen het optreden van de Spaanse autoriteiten in hedendaags Baskenland en de 16de-eeuwse repressie in de opstandige Nederlanden was ook in het naoorlogse Vlaams-nationale discours niet van de lucht. Zo gewaagt C. Dutoit, *De Basken en hun strijd [...]*, p. 66 van slachtoffers van de “Spaanse furie”.

26 C. Dutoit, *De Basken en hun strijd [...]*, pp. 7-8.

27 Cf. H. Cuyper & Ba. De Wever, *Vlaamse democraten*, in: *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (NEVB)*, Tielt, 1998, pp. 3446-3447; E. Clijsters, *Volksunie / Vlaamse Democraten 1965: van “vurig begeerde eendracht” naar “misdadige broederstrijd”*. Deel 1-3, in: *WT*, jg. 80, 2021, nrs. 1-3, pp. 5-36, 101-129, 197-225.

Jaren later, in 1990, herinnerde zich de toenmalige VU-senator Walter Luyten hoe Madariaga in 1968 bij hem over de vloer was gekomen in het partijsecretariaat aan het Brusselse Barrikadenplein.²⁸ De man had, naar Luyten vertelde, van linkse studenten in Leuven gehoord dat de Volksunie een fascistische partij was, en wou daar zelf zijn licht over komen opsteken: *“Toen had de VU ongeveer 25 parlementairen in Kamer en Senaat. Madariaga begreep dat niet goed, want dit zou dan de grootste fascistische partij van Europa geweest zijn. (...) Zo kwam ik via hem in aanraking met de Baskische beweging”*, aldus Luyten die sindsdien zelf tientallen jaren lang een belangrijke rol zou spelen in de contacten tussen Baskische en Vlaamse nationalistes.

Toen in 1973 een Baskische afvaardiging op de IJzerbedevaart werd verwelkomd, bereikte deze ontluikende relatie meteen een eerste hoogtepunt.²⁹ Het bezoek was te danken aan een initiatief van Luyten. De meest vooraanstaande gast was Telesforo de Monzón, eertijds minister van Binnenlandse Zaken van de kortstondige Baskische

^ Enkele Basken dragen foto's van vermoorde volksgenoten tijdens de 46ste IJzerbedevaart in 1973. [ADV, VFFY 16/167]

²⁸ Interview met Walter Luyten, in: *Anai Artea*, nr. 10, juni 1990, pp. 6-7.

²⁹ J. De Smet: “Een paradijselijke natie”. Het Baskenland-beeld van een aantal na-oorlogse Vlaams-nationalisten, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, jg. 53, 1994, nr. 2, pp. 81-94, hier p. 85-89; C. Dutoit, *De Basken en hun strijd* [...], p. 19 en p. 65.

republiek van 1936/37 die in een tien minuten durende toespraak in het Baskisch de gewapende strijd van de ETA een onvermijdelijk kwaad noemde. De Frans-Baskische priester Roger Idiart die de mis samen met een Vlaamse confrater opdroeg, deed dat eveneens in het Baskisch. De bedevaartsweg was getooid met een reusachtige Ikurriña, een Baskische vlag.

Van belang voor de verdere groei van het transnationale web was de 'Baskische' IJzerbedevaart van 1973 als uitgangspunt van persoonlijke contacten en politieke initiatieven. De Antwerpse priester en leraar Ludo Dockx, een goede vriend van Luyten, ontmoette hier de Baskische zanger en landbouw-ingenieur Enaut Extamendia die in een vallei in de Pyreneeën in het Zuidwesten van Frankrijk aan ecologische landbouw deed en zich inspande voor het behoud van de Baskische taal. Op uitnodiging van Extamendia bracht Dockx, vergezeld van twee voormalige leerlingen, in 1975 een bezoek aan het Franse Noord-Baskenland. Hier werd het idee geboren de Baskische privé-schooltjes in de streek, de zogenaamde Ikastola's, vanuit Vlaanderen financieel te steunen. Zo ontstond in 1975 de vereniging Flandriatic Ikastolentzat (FLIK).³⁰

Onder de naam Anai Artea (wij broeders) zag in 1979 met politieke steun uit de Volksunie en de Vlaamse SP een werkgroep Vlaams-Baskische solidariteit het licht voor steun aan Baskische vluchtelingen en gevangenen; ze was een tak van een gelijknamige organisatie die reeds sinds 1969 in Baskenland bestond.³¹

Het zou de initiatiefnemers in de volgende jaren aan opzienbarende gevallen niet ontbreken. Begin 1982 herriep de toenmalige minister van Justitie Jean Gol de verblijfsvergunning van twee Baskische syndicalisten, Juanjo Arrese en Fernando Bilbao, die sinds 1979 als politieke vluchtelingen in België vertoefden. Zij waren naar eigen zeggen in hun land met de dood bedreigd door een uiterst rechtse terreurgroep, het 'Spaans-Baskische Bataljon'. Parlementaire druk – onder meer stelden Volksunie-senator Luyten en de socialistische volksvertegenwoordiger Luc Van den Bossche de minister een dossier ter hand omtrent martelpraktijken in Spaanse politiehechtenis – en een openbare solidariteitscampagne sorteerden na zowat anderhalf jaar uiteindelijk effect. In juni 1983 trok de minister het besluit tot uitwijzing in.³²

Ernstiger was een ander geval dat zich amper vijf maanden later voordeed. Begin november 1983 hield de politie op de snelweg bij Antwerpen een wagen tegen waarin drie jonge Basken onderweg waren. In de koffer werden 2000 stuks munitie ontdekt van splinternieuwe Belgische makelij. Het drietal, twee Spanjaarden en een Fransman, ontkende ook helemaal niet deel uit te maken van de ETA. Opnieuw zetten de

30 J. De Smet: "Een paradijselijke natie" [...], p. 89; C. Dutoit, *De Basken en hun strijd* [...], p. 66.

31 *Interne Boterham*, jg. 12, februari 1984, nr. 2/4; C. Dutoit, *De Basken en hun strijd* [...], p. 66.

32 *Interne Boterham*, jg. 9, januari/maart 1982, nr. 1; *Interne Boterham*, jg. 9, december 1982, nr. 6; *Interne Boterham*, jg. 11, juli 1983. Volgens *Interne Boterham*, jg. 12, februari 1984, nr. 2/1 opende Arrese in Antwerpen een Baskisch restaurant Euskal Herria.

GOL

anai artea dossier

Een selectie van persknipsels, brieven
en dokumenten i.v.m. de zaak van de
twee Baskische militanten die politiek
asiel aanvroegen.

^ Omslag van een informatiedossier omtrent de Baskenuitwijzing samengesteld door Anai Artea, het Vlaams comité voor steun aan Baskische politieke vluchtelingen en gevangenen, 1982. [ADV, VBRC 493]

Vlaams-nationale ondersteuners alles op alles om de twee Spanjaarden, Joseba Arteche en Josy Ormaza, te behoeden voor uitlevering aan de justitie van hun land.³³

Twee weken na de aanhouding van de drie terreurverdachten was een groep Spaanse parlementsleden op bezoek in Brussel. Hier onttaarde een gezamenlijke vergadering met de buitenlandse commissie van de Kamer in een vinnige woordenwisseling toen Willy Kuijpers, mandataris van de Volksunie, op de proppen kwam met een Anai-Artea-dossier over de situatie van de mensenrechten in Baskenland. Op dezelfde avond kreeg Kuijpers een anoniem telefoontje waarin hij namens een zogeheten ETA Belgique met ontvoering werd bedreigd. Wellicht niet ten onrechte was de betrokkene van mening dat hij het doelwit was geworden van een of andere Spaanse geheime dienst.³⁴

Op 9 december 1983 kaartte Walter Luyten de zaak aan in de Senaat. We lezen in de Franstalige versie van de notulen: *“Un pays civilisé et démocratique n’extrade pas des gens vers un pays qui applique la torture systématiquement.”* Luyten haalde de eerste minister van de Baskische regering aan met de woorden dat niemand precies wist wat er gebeurde op Spaanse politiekantoren, hijzelf evenwel de ‘morele overtuiging’ koesterde dat daar mensen werden gemarteld. In een enkele kliniek in Donostia-San Sebastián waren honderd patiënten opgenomen met sporen van marteling, stelde Luyten en besloot zijn betoog op een dramatische toon: *“Wanhoopsdaden”* waren volgens hem niet van de lucht indien er in een toekomstig Europa geen plaats zou zijn voor *“niet erkende volkeren”*.³⁵

In Antwerpen stonden de drie verdachte Basken begin 1984 terecht op beschuldiging van illegaal wapenbezit. Hun advocaat haalde in zijn pleidooi een precedent aan uit de eigen nationale geschiedenis om aan te tonen hoe betrekkelijk de aantijging van ‘terrorisme’ was: volgens hem zou Filips II van Spanje, in de 16de eeuw hoe dan ook rechtmatig heerser over de Nederlanden, Willem van Oranje eveneens als terrorist hebben beschouwd.³⁶

Toen de Spaanse premier Felipe Gonzalez begin maart 1984 een bezoek bracht aan België, zette Anai Artea een ‘Baskisch banket’ in Brussel op touw en drie ‘Baskenavonden’ achtereenvolgens in Brugge, Leuven en Antwerpen.³⁷ In het parlement voerden volksvertegenwoordiger Kuijpers en senator Luyten de druk op door te

— 33 Voor het volgende *Interne Boterham*, jg. 11, november 1983, nr. 11; *Interne Boterham*, jg. 11, december 1983, nr. 12/1; *Interne Boterham*, jg. 11, december 1983, nr. 12/2; *Interne Boterham*, jg. 11, december 1983, nr. 12/6.

34 C. Dutoit, *De Basken en hun strijd [...]*, p. 46.

35 Sénat – Compte rendu analytique: Séance du vendredi, 9 décembre 1983, in: *Interne Boterham*, jg. 11, nr. 12/5.

36 C. Dutoit, *De Basken en hun strijd [...]*, p. 47.

37 *Interne Boterham*, jg. 12, februari 1984, nr. 2/4; *Interne Boterham*, jg. 12, januari 1984, nr. 1/4; *Interne Boterham*, jg. 12, januari 1984, nr. 1/5.

zwaaien met een actueel Amnesty-International-verslag over foltering in Spaanse politiekantoren. Maar ook de tegenpartij liet zich niet onbetuigd. Gonzalez eiste met klem de uitlevering van de twee Spaanse Basken en reageerde verbolgen op een ontwijkend antwoord van zijn ambtgenoot Wilfried Martens. In de pers deed nog maanden later een dossier de ronde van een of andere Spaanse geheime dienst waarin België als ETA-broeinest aan de kaak werd gesteld.³⁸

De Belgische overheid had daar kennelijk niet op zitten wachten om te reageren. Reeds eind november 1983 was het tot ondervragingen en huiszoekingen gekomen bij leden van Anai Artea in Antwerpen en Leuven. Een advocate van de drie gedetineerden kreeg eveneens de staatsveiligheid over de vloer.³⁹

Verontrust toonden zich ook behoudsgezinde Vlaamse kringen waar het engagement van de Volksunie voor 'onderdrukte' naties op allesbehalve onverdeelde geestdrift stuitte. Zo gaf een lezer van *De Standaard* een enigszins meesmuilend commentaar op de vermeende telefonische dreigementen tegen Kuijpers: "*Wanneer VU-volksvertegenwoordigers nu bedreigd worden door hun eigen troetelkinderen, dan oogsten ze slechts wat ze zelf hebben gezaaid. Wie heeft hen ooit gevraagd op te komen voor buitenlandse terroristische organisaties genre ETA, IRA en dergelijke? Of deze organisaties nu nationalistisch zijn of niet, doet niets ter zake. Het werkterrein van deze verkozenen des volks ligt binnen de landsgrenzen en niet erbuiten.*"⁴⁰

De *Gazet van Antwerpen* had het over "de drie ETA-terroristen" en stelde: "*De terroristen in Spaans-Baskenland worden gedeeltelijk vanuit België bevoorrad en geleid. Ook zoeken zij steunpunten en kontakten in linkse en uiterst-linkse verenigingen in Vlaanderen.*" Volgens de krant was dat gebleken uit een huiszoeking, uitgevoerd door het Antwerpse parket, in een Leuvense flat waar de drie gearresteerde Basken enkele nachten zouden hebben gelogeed. Daar zouden stapels van documenten zijn aangetroffen, "*allemaal geschriften van dezelfde kommunistische signatuur*", waaronder lijsten met "*kontaktdressen van linkse organisaties*" zoals Amnesty International, de Jong-Socialisten, de Vereniging België-Vietnam, de Vereniging België-China, het Masereelfonds.⁴¹

38 W. Hulsemans, België favoriete uitvalsbasis voor terroristen van ETA, in: *Gazet van Antwerpen*, 6 augustus 1984.

39 Cf. onder meer J.P. Colette, Une nouvelle piste à Louvain confirme les liens entre des Flamands et l'ETA, in: *Le Soir*, 26 november 1983; La policia belga descubre mas elementos de la infraestructura de ETA-PM, in: *La Voz de Galicia*, 28 november 1983.

40 *De Standaard*, 2 december 1983 (lezersbrief K. Stuyck, Antwerpen), afgedrukt in: *Interne Boterham*, jg. 11, december 1983, nr. 12.

41 W. Hulsemans, Topleiders van ETA-terroristen zitten in België. Lijsten van linkse Vlaamse organisaties aangetroffen, in: *Gazet van Antwerpen*, 26 november 1983, afgedrukt in: *Interne Boterham*, jg. 11, december 1983, nr. 12; cf. Ook C. Dutoit, *De Basken en hun strijd [...]*, p. 45.

^ Affiche van een protesttocht in Gent georganiseerd door het Vlaams-Baskisch Solidariteitskomitee tegen de foltering van Basken, s.d. [ADV, VAFA 1027]

't Pallieterke gewaagde van "bommenleggers" en "politieke moordenaars" en verweet de VU-mandatarissen Kuijpers en Luyten op een dwaalspoor te zitten: "Willy en Walter zijn als wilde Baskische weldoeners de laatste jaren immers steeds verder weggedarteld van de Baskische scholekes en eerlijke nationalistenkringen om terecht te komen in de duistere spelonken van de guerilla, infiltratie en politieke afrekeningen." In plaats van schiep te gaan met de christen-democratische en gedegen Partido Nacionalista Vasco (PNV) waren ze gaan aanpappen met de uiterst-linkse Herri Batasuna, politieke vleugel van de ETA, en zodoende in kringen beland "waar een Vlaams-nationalist met normaal funktionerende hersens zijn neus voor ophaalt".⁴²

— 42 't Pallieterke, 8 december 1983. Walter, Willy en de "Companeros" van de ETA, afgedrukt in: *Interne Boterham*, jg. 11, december 1983, nr. 12/2.

In juli 1984 werden Arteché en Ormazá bij nacht en ontij op een vliegtuig naar Madrid gezet. De verontwaardiging van hun Vlaamse vrienden scheerde hoge toppen. In de Senaat hield Luyten een striemend pleidooi tegen wat hij het cynisme noemde van minister Gol: *"Als Belgisch centralist negeert hij de Basken volkomen. (...) Aan de top van dit rotte land worden onaanvaardbare beslissingen genomen."* Waarom zou er geen onafhankelijk Baskenland mogen bestaan, maar wel een onafhankelijk België? *"Het enige waarin de twee uitgeleverde Basken verschillen van de zogenaamde helden van 1830 die ook geweld hebben gebruikt tegen de Hollandse bezetter, is dat zij niet tot de overwinnaars behoren. (...) Ik ken de Basken sedert ruim vijftien jaar. Ongeveer 70 percent van de bevolking wenst de autonomie. Zoiets kan men niet van tafel vegen met de verwijzing naar een Europese juridische ruimte. Voor de meeste Basken is Spanje nog steeds de grootste vijand. Ik ken een katholieke familie waarvan de vader zijn dochter nog liever een hoer ziet worden dan dat ze lid wordt van de Guardia Civil."*⁴³

Toen de ETA bij wijze van weerwraak in augustus 1984 een bomaanslag pleegde op het Antwerpse Justitiepaleis, laakte een lezer van *'t Pallieterke* andermaal wat volgens hem de naïviteit was van burgerlijke Vlaams-nationalisten. Die hadden zich, aldus de criticus, op sleeptouw laten nemen door bewegingen van twijfelachtig allooi die anders slechts *"op rode steun"* konden rekenen: *"Waar staan dan de goede Vlaams-nationalisten die steeds hun beste beentjes voor de Ieren en de Basken hebben voorgezet"*, zo vroeg de brieveschrijver zich schamper af om te besluiten: *"De internationale politiek ligt de Vlamingen niet. Hun tweemaal goed bedoelde, maar ongelukkige kollaboratie met de Duitsers liep slechts op bedrog voor Vlaanderen uit."*⁴⁴

Althans Luyten mocht zes en een half jaar later het genoegen smaken het ontstaan bij te wonen van een nieuwe natiestaat. In februari 1991 vertoefde hij naar aanleiding van de volksraadpleging over de Litouwse onafhankelijkheid met een afvaardiging van de Belgische Senaat in Vilnius en richtte een radiotoespraak tot het Litouwse volk.⁴⁵ *"We want to express to you in this difficult moment of your so tragic history our deep admiration for the constant courage of the Lithuanian people"*, aldus Luyten en betuigde *"for the ancient and honorable Lithuanian language"* zijn eerbied – *"a respect"*, naar hij zei, *"which you did not receive from your successive occupying powers"*. Vlamingen en Litouwers deelden eenzelfde lotsverbondenheid: *"We Flemings are a people who had to fight for the right to its own language and culture, to its own identity, to its autonomy. We sympathize all the more with your right to be completely yourself."*

43 Senaat – Beknopt Verslag: Vergaderingen van 26 juli 1984, p. 1074, p. 1075, p. 1077, afgedrukt in: *Interne Boterham*, jg. 12, augustus 1984.

44 *'t Pallieterke*, 16 augustus 1984 (brief van A. Colen, Aalst), afgedrukt in: *Interne Boterham*, jg. 12, augustus 1984.

45 Persmededeling bureau Luyten, Berlaar, 11 februari 1991 (eigen collectie documenten).

Vlamingen en Litouwers, aldus Luyten, waren allebei kleine naties: “*Such peoples can be great on the level of spiritual values.*” De toespraak eindigde met de oproep: “*Long live free Lithuania! Long live free Flanders! Long live the future Europe of free and brotherly nations!*”

De belangstelling in het naoorlogse Vlaams nationalisme voor nationaliteitenkwesties buiten eigen grenzen was gekenmerkt door een mengelmoes van uiteenlopende, zelfs tegenstrijdige motieven. Aan de ene kant was er een tendens tot ideologische modernisering. Democratie en mensenrechten waren sleutelbegrippen in het naoorlogse emancipatie-discours en zijn het nog. Vlaams-nationalisten speelden daarop in met het idee dat er een verband bestond zowel tussen de mensenrechten en de rechten van volksgroepen als tussen democratisering en federalisering, de afbouw dus van centraal gezag.

Zodoende kreeg de belangstelling voor ‘onderdrukte volkeren’ die zoals aangetoond diep terugging in het verleden, een nieuwe actualiteit. Zij maakte deel uit van het verbazingwekkende verhaal van het naoorlogse Vlaams-nationalisme, namelijk de groei van een democratische partij wat de VU ongetwijfeld was, uit fascistische wortels. Met andere woorden: de geslaagde stap van Staf de Clercq naar Hugo Schiltz.

Er was evenwel ook een tegengesteld, uitgesproken conservatief aspect. Het lag in het verlengde van een traditie van politieke romantiek die niet alleen de Vlaamse, maar nationale bewegingen in het algemeen kenmerken. Zo beschouwde de stichter van de vereniging Flandriatic Icastolentzat, de Antwerpse priester en godsdienstleraar Dockx, de mensen in de bergvalleien van Frans-Baskenland als de dragers van een ideaal tegenmodel van de westerse consumptiemaatschappij. In de liberale Europese democratieën vond Dockx alleen maar “financiële belangen, een waardenloze cultuur en stinkende grootsteden”, materialisme, “goedkoop entertainment”, angst en vreemding. Daarentegen waren de Baskische bergbewoners volgens hem “*pure broken natuur*”, uitblinkend door authenticiteit en menselijkheid. De Basken waren voor Dockx een echt “*volk*”, de door consumptie verwerende Vlamingen “*voor het grootste deel*” louter een “*bevolking*”.⁴⁶

We zien hier een voor sommige katholieke kringen in het naoorlogse Vlaanderen kenschetsend onbehagen over de moderne cultuur dat op verschillende manieren tot uiting kon komen. Terzelfdertijd als Dockx zocht en vond de jezuïet en historicus Karel van Isacker het ideale tegenmodel van de “*geamerikaniseerde*” platvloerse eigentijdse realiteit in de Vlaams-nationale collaboratie gedurende de Tweede Wereldoorlog waarvan hij de acteurs ophemelde als de “*generatie van de idealisten*”.⁴⁷

— 46 J. De Smet: “Een paradijselijke natie” [...], pp. 93-96.

47 W. Dolderer: Flanderns spät bewältigte Vergangenheit. Zur Nachkriegsgeschichte der flämischen Kollaboration, in: *Nachbarsprache Niederländisch (nn)*, jg. 27/28, 2012/13, pp. 86-88.

Ten slotte vonden sommige Vlaams-nationalisten wier zelfbeeld als voorhoede van een Vlaamse natie in wording almaar weer gefrustreerd raakte door wat zij aanvoelden als de politieke inertie van hun publiek, een stichtend voorbeeld in de onverzettelijke weerbaarheid van andere 'onderdrukte naties'. Walter Luyten verwoordde dit gevoelens als volgt: *"Soms zou ik geestelijk gezien liever een Litouwer zijn in de Sovjetunie of een Bask in Spanje dan een Vlaming in België. Want niets is erger dan een volk willen bevrijden dat eigenlijk niet wil bevrijd worden."*⁴⁸

—— 48 Anai Artea, nr. 10, juni 1990, pp. 6-7; J. De Smet: "Een paradijselijke natie" [...], p. 97, noot 54.